

Bijlage 1 Waterbeleid

Watertoets

Vanaf 1 november 2003 is de watertoets wettelijk van toepassing, een procedure waarbij de initiatiefnemer in een vroeg stadium overleg voert met de waterbeheerder over waterhuishoudkundige aspecten van ruimtelijke plannen. De watertoets heeft als doel het voorkomen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die in strijd zijn met duurzaam waterbeheer.

In het plangebied wordt het waterbeheer gevoerd door het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. De rioleringstaak binnen het plangebied valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Utrecht. De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor het grondwaterbeheer. In het kader van de verplichte watertoets is over deze ruimtelijke ontwikkeling overleg gevoerd met de waterbeheerder. Dit overleg heeft plaatsgevonden in het kader van de werkgroep 'Waterhuishouding'. Vervolgens zijn de afspraken met de waterbeheerder verwoord in een waterparagraaf in een algeheel rapport betreffende de trambaan. Op dit rapport heeft het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden positief geadviseerd. Vervolgens zijn de relevante aspecten uit het Movares-rapport overgenomen in deze waterparagraaf van het bestemmingsplan. Aansluitend is deze waterparagraaf van het bestemmingsplan aangepast naar aanleiding van een geactualiseerde en definitieve versie van de waterparagraaf²).

Beleidskader duurzaam stedelijk water

- Europees beleid

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW, 2000) schrijft voor dat in 2015 alle waterlichamen een 'goede ecologische toestand' (GET) en voor sterk veranderde/kunstmatige wateren een 'goed ecologisch potentieel' (GEP) moeten hebben bereikt. De chemische toestand moet voor alle waterlichamen (natuurlijk en kunstmatig) in 2015 goed zijn.

Rijksbeleid

De hoofddoelstelling binnen de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4, 1998) is het hebben en houden van een veilig en woonbaar land en het in stand houden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen, waarmee een duurzaam gebruik blijft gegarandeerd. Van belang zijn het doen van onderzoek naar de knelpunten in het stedelijk waterbeheer, het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie van gemeenten en waterbeheerders en meer aandacht voor het afkoppelen van verhard oppervlak en infiltratie in de bodem

Het Rijk heeft met het kabinetsstandpunt Anders omgaan met Water, Waterbeleid in de 21^e eeuw, (WB21, 2000) het advies van de Commissie Waterbeheer 21^e eeuw omarmd. Men deelt de zorg dat het huidige watersysteem niet in staat is om klimaatverandering, bevolkingsgroei en economische groei goed op te vangen. Het waterbeheer moet veranderen om Nederland in de toekomst, wat water betreft, veilig, leefbaar en aantrekkelijk te houden. Belangrijk in de nieuwe aanpak is het realiseren van veerkrachtige watersystemen die weer de ruimte krijgen, het niet afwentelen van knelpunten in tijd of plaats, de drietrapsstrategie 'vasthouden, bergen en afvoeren' en de ruimte die nodig is voor de wateropgave te reserveren.

Het Nationaal Bestuursakkoord Water-actueel (NBW-actueel, 2008) is een overeenkomst tussen het Rijk, de provincies, het InterProvinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen.

Het beleid van WB21 en KRW zijn belangrijke peilers van het akkoord. Het NBW heeft tot doel om in 2015 het watersysteem op orde te hebben en daarna op orde te houden, anticiperend op veranderende omstandigheden zoals onder andere de verwachte klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en toename van verhard oppervlak. Eén en ander is een logisch vervolg en nadere uitwerking van het vigerende beleid uit de Vierde Nota Waterhuishouding (1998).

¹⁾Voorontwerp Tram HOV Om de Zuid, Movares Nederland B.V., 4 april 2008, concept.

²⁾HOV Om de Zuid, Waterparagraaf, Movares Nederland B.V., 12 juni 2008, definitief.

Provinciaal beleid

Het Waterhuishoudingsplan Provincie Utrecht, 2004 beschrijft het provinciaal waterbeleid, het plan integreert recente ontwikkelingen in het waterbeleid (WB21 en KRW). Het hoofddoel van dit plan is 'een veilig en bewoonbaar land hebben en in stand houden, streven naar gezonde en veerkrachtige watersystemen en een duurzaam gebruik van water voor mens en natuur'. Onder duurzaam waterbeheer wordt verstaan:

- eventuele knelpunten worden niet afgewenteld;
- technische maatregelen worden zo min mogelijk gebruikt;
- selectie van maatregelen voor wateroverlast geschiedt volgens de voorkeursvolgorde: vasthouden–bergen–afvoeren;
- maatregelen worden gekozen op basis van integrale afwegingen;
- meervoudig ruimtegebruik is het belangrijkste concept om ruimte voor water te vinden.

Beleid waterbeheerder

In de Waterstructuurvisie (2002) van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is een langetermijnvisie (voor 2050) en een middellangetermijnvisie (tot 2015) ontwikkeld voor een duurzamer waterbeheer voor het beheersgebied. In het plangebied speelt het ontwikkelen van een duurzaam stedelijk waterbeheer, voor zowel bestaand als nieuwbouw gebied. Het gaat dan met name om schoon water schoonhouden en zo lang mogelijk vasthouden, infiltreren, afkoppelen, daar waar mogelijk aanleggen van een verbeterd gescheiden riolering en het realiseren van voldoende waterberging.

Het Waterbeheersplan 2003–2007 (2004) van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden beschrijft de doelstellingen en het beleid voor zowel het waterkwaliteits- als het waterkwantiteitsbeheer. Algemene doelstellingen van het beleid zijn:

- vastleggen van ruimte voor het oplossen van huidige en toekomstige knelpunten 'wateroverlast' en 'watertekort', om water op te vangen en zo elders wateroverlast te voorkomen (piekberging) of om water te reserveren voor droge periodes (seizoensberging);
- saneren van vervuilingsbronnen en vermijden van nieuwe vervuilingen, onder meer door gebruik van niet uitloogbare materialen, terugdringen van de vuilemissie van wegen en het verminderen van de emissie van bestrijdingsmiddelen.

Het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is inmiddels gestart met de voorbereidingen voor het opstellen van een nieuw waterbeheerplan, voor de periode 2009–2015.

Gemeentelijk beleid

Het doel van het Waterplan gemeente Utrecht (2005) is het realiseren van een watersysteem voor de toekomst, dat aansluit bij de natuurlijke omstandigheden op en om Utrechts grondgebied. In het plan zijn tien concrete ambities (voor 2030) opgenomen voor het waterbeheer in Utrecht:

- geen bronnen van verontreiniging meer in het Kromme Rijngebied;
- de diffuse verontreiniging van water is vergaand teruggebracht;
- alle puntbronnen zijn bekend en grotendeels gesaneerd;
- schoon en verontreinigd hemel-, grond- en oppervlaktewater zijn gescheiden;
- er is geen wateroverlast vanuit het Kromme Rijngebied;
- Utrecht kan veel meer hemelwater aan;
- de stad bezorgt stroomafwaartse gebieden geen wateroverlast;
- de waterketen is geoptimaliseerd;
- het water is een volwaardig onderdeel van de leefomgeving;
- het waterbeheer is begrijpelijk en bruikbaar voor inwoners.

Deze ambities moeten ertoe leiden dat in 2030 het streefbeeld gehaald wordt. Het streefbeeld heeft als speerpunten het bergen van schoon water voor drogere tijden, het verbeteren van de waterkwaliteit in de stad en het aantrekkelijk maken van water om te zien, te beleven en te gebruiken. Om dit streefbeeld te realiseren, dient de samenwerking tussen de waterpartners actief versterkt te worden, moet water zo creatief en vroeg mogelijk betrokken worden bij ruimtelijke plannen en dient strategisch gecommuniceerd te worden om het draagvlak van water voor bewoners en bedrijven te vergroten.

Het Gemeentelijk Rioleringsplan 2007–2010 (2007) sluit aan bij de eerder geschetste principes van duurzaamheid. De gemeente Utrecht streeft ernaar om in de bestaande stad zoveel mogelijk verhard oppervlak af te koppelen van de gemengde riolering. Renovaties- en nieuwbouwprojecten bieden een mogelijkheid om het verhard oppervlak af te koppelen. Het gebruik van uitlogende materialen moet worden voorkomen zodat het afspoelend hemelwater zo schoon mogelijk blijft.

Huidige situatie

Het plangebied (overeenkomend met het tracé van HOV Om de Zuid) is uit praktische overwegingen, waaronder de discussie omtrent de waterhuishouding, opgedeeld in zes deeltracés:

1. tracé A1: Vaartsestraat–Pelikaanstraat;
2. tracé A2: Begraafplaatsen tot sportvelden Maarschalkerweerd–Zuid;
3. tracé A3: Sportvelden Maarschalkerweerd–Zuid tot :Laan van Maarschalkerweerd;
4. tracé B1: Koningsweg tot A27;
5. tracé B2: A27 tot aan de Padualaan.

Deze indeling is ook gehanteerd in onderstaande beschrijving met betrekking tot de waterhuishouding.

• Bodem en grondwater

Van nature bestaat de bodem in het plangebied uit rivierafzettingen. Tot een diepte van 1 m bestaat de bodem uit klei op zavel of klei op veen of zanderige afzettingen. Hieronder bevinden zich zandafzettingen. De maaiveldhoogte varieert langs het tracé van circa NAP +1 m tot circa NAP +2 m. De bodem is in het verleden echter verstoord, met name door antropogene invloeden zoals grondverbeteringen, ophogingen etc.

De regionale grondwaterstroming is noordwestelijk gericht. Gebaseerd op het grondwatermeetnet van de gemeente Utrecht varieert de Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) langs het tracé tussen NAP +0,8 m tot NAP +1,1 m.

• Oppervlaktewatersysteem

Binnen het plangebied komen primaire en tertiaire watergangen voor. De diverse watergangen en kunstwerken welke door of langs het tracé liggen, zijn in onderstaande tabel samengevat.

Tabel B3.1 Overzicht van oppervlaktewateren en kunstwerken per deeltracé

	kunstwerk	watergang	soort watergang	peil (m NAP)
A1	2 riooloverstorten	Vaartsche Rijn	primair	+0,58
A2	dubbele duiker + 2 enkele duikers + 1 stuw	Oud Wulverbroekwetering; Fort Lunetten 2 en 3	primair tertiair	+0,50 +0,58
A3	2 duikers	Oud Wulverbroekwetering	primair	+0,50
B1	3 duikers + 1 gemaal + 2 bruggen + 1 vaarduiker	bermsloten + watergangen sportparken Ridderschapsvaart + Kromme Rijn	tertiair primair	+0,70 +0,58
B2	2 duikers	bermsloten	tertiair	+0,58

Primaire watergangen worden onderhouden door het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, tertiaire watergangen worden onderhouden door de gemeente. De Vaartsche Rijn, de Kromme Rijn, de Oud Wulverbroekwetering, de fortgracht bij Lunet III en de Ridderschapsvaart hebben een wateraanvoerende functie en behoren daarmee tot het hoofdwatersysteem. Langs de Vaartsche Rijn en de Kromme Rijn zijn secundaire waterkeringen gelegen.

- Riolering en waterkwaliteit

Het type rioolstelsel verschilt per tracé. In onderstaande tabel is het rioleringsstelsel per tracé kort beschreven.

Tabel B3.2 Overzicht rioleringsaspecten per tracé

tracé	type stelsel	jaar van aanleg	rioleringsdistrict	diameter buis
A1	gemengd	1982	20 'Catharijne'	300–400 mm
A2	gemengd, ongerioleerd	1929, 1956, 1990 n.v.t.	6 'Korte Baanstraat' 6 'Korte Baanstraat'	300–900 mm n.v.t.
A3	hemelwater	onbekend	6 'Korte Baanstraat'	onbekend
B1	hemelwater, gescheiden	onbekend 1962	6 'Korte Baanstraat' 6 'Korte Baanstraat'	onbekend, Dwa 300/450–400/600 mm, Hwa 300–700 mm
B2	gescheiden	1968	10 'Universiteitsterrein'	Dwa 300 mm , Hwa 600 mm

Dwa = droogweerafvoer, Hwa = hemelwaterafvoer

In het plangebied bevinden zich geen KRW–waterlichamen. In het algemeen is de waterkwaliteit van het oppervlaktewater matig tot slecht. Dit wordt onder andere bepaald door de kwaliteit van het ingelaten water. Het betreft water dat vooral buiten het plangebied verontreinigd is, veroorzaakt door diffuse verontreinigingen vanuit stedelijk gebied, nutriënten en bestrijdingsmiddelen vanuit de landbouw en puntlozingen (riooloverstorten en RWZI's).

Toekomstige situatie

- Bodem en grondwater

Het aanlegpeil is zodanig gekozen dat de drooglegging en de ontwatering voldoende groot zijn om grondwateroverlast te voorkomen. Dit is met name van belang in de omgeving van de begraafplaatsen, waarbij de waterbergende en afvoerende functie van de watergang tussen het spoor en de begraafplaatsen behouden blijft door behoud van het maaiveld en de aanleg van de trambaan op een vrijdragende constructie.

- Oppervlaktewatersysteem

Als gevolg van de aanleg van de trambaan neemt het verhard oppervlak toe met 5.326 m². Met het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is overeengekomen dat deze toename aan verhard oppervlak gecompenseerd wordt in de vorm van open water met een oppervlakte van circa 533 m² (10% van de toename). Daarnaast wordt 395 m² aan oppervlaktewater gedempt, dit dient voor 100% gecompenseerd te worden. Mede daartoe is langs de Kromme Rijn (tracédeel B1) nieuw oppervlaktewater gerealiseerd met een oppervlakte van circa 2.690 m² in de vorm van nevengeulen. In totaal wordt op 928 m² van het gerealiseerde oppervlaktewater langs de Kromme Rijn aanspraak gedaan voor compensatie. Daarnaast wordt in tracédeel B2 langs de HOV-baan een nieuwe watergang gerealiseerd met een oppervlakte van circa 325 m². Om stilstaand water te voorkomen en het waterpeil te kunnen reguleren, wordt deze nieuwe watergang met omliggende watergangen verbonden door middel van duikers. Aangezien zowel de nieuwe verharding als het reeds gerealiseerde open water in hetzelfde peilvak liggen, kan het nieuwe oppervlaktewater als compensatie voor de toename aan verharding dienen. Door de ruime overcompensatie ontstaat een duurzamer watersysteem.

De waterkeringen in het plangebied worden niet beïnvloed door de aanleg van de HOV Om de Zuid.

- Riolering en waterkwaliteit

Hemelwater dat afkomstig is van de nieuwe trambaan zal deels via het gemengde riool worden afgevoerd naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) en deels worden geïnfiltreerd. Het water van deze oppervlakken mag niet rechtstreeks geloosd worden op oppervlaktewater omdat trambanen behoren tot de categorie 'matig verontreinigde oppervlakken'.

Over het gehele tracé wordt het water afkomstig van fiets- en voetpaden en parkeerplaatsen naar de bermen afgevoerd. In onderstaande tabel is per tracé weergegeven wat de voorkeursoplossingen zijn per tracédeel voor de afwatering van overtollig water afkomstig van de HOV-baan. Dit is in nauw overleg met het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden tot stand gekomen. Omdat nog geen definitieve afspraken zijn gemaakt over de grootte en de inrichting van het grensvlak tussen de HOV-baan en de Prorail-baan kunnen nog geen definitieve keuzes worden gemaakt. De definitieve keuzes zullen worden afgestemd met de betrokken partijen, waaronder de Stichtse Rijnlanden.

Tabel B3.3 Wijze van afwatering per tracédeel

tracé	wijze van afwatering
A1	afvoer naar het gemengd rioolstelsel
A2	infiltratie in het gebied van de begraafplaats door middel van een infiltratievoorziening
A3	verticale infiltratie via het ballastbed
B1	deels naar berm, deels naar ondergrondse infiltratievoorziening, deels naar IT-riool
B2	aansluiten op bestaande hemelwaterriool

Voor de trambaan is het van belang om duurzame, niet-uitloogbare bouwmaterialen toe te passen (dus geen zink, lood, koper en PAK's-houdende materialen) om diffuse verontreiniging van water en bodem te voorkomen.

- **Beheer en onderhoud**

In de Keur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden staat bepaald dat een zone langs watergangen vrij van obstakels moet worden gehouden. Deze beschermingszones van 5 m voor primaire watergangen en 2 m voor overige watergangen is noodzakelijk om beheer en onderhoud van de watergangen efficiënt en tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten uit te kunnen voeren.

Voor aanpassingen aan het bestaande waterhuishoudingsstelsel dient bij het Hoogheemraadschap vergunning te worden aangevraagd op grond van de 'Keur' (ex artikel 77 en 80 van de Waterschapswet). Dit geldt dus bijvoorbeeld voor het graven van nieuwe watergangen, het aanbrengen van een stuw, bruggen of het aanpassen van waterkeringen etc.

In de Keur is ook geregeld dat 'beschermingszones' voor waterkeringen in acht dienen te worden genomen. Het komt erop neer dat binnen de beschermingszone niet zonder ontheffing van het waterschap gebouwd en opgeslagen mag worden. De genoemde bepaling beoogt te voorkomen dat de stabiliteit van het profiel en/of veiligheid wordt aangetast, de aan- en/of afvoer en/of berging van water wordt gehinderd dan wel het onderhoud wordt gehinderd.

Ook voor het onderhoud gelden bepalingen uit de 'Keur'. Het onderhoud en de toestand van de (hoofd)watergangen worden tijdens de jaarlijkse schouw gecontroleerd en gehandhaafd.

Om een goed beheer en onderhoud te waarborgen is tussen het Hoogheemraadschap en de gemeente afgesproken dat een beheer- en onderhoudsplan wordt opgesteld voor de watergangen en de oevers, welke ook aan de toekomstige bewoners kenbaar zal worden gemaakt. Het onderhoud van de oevers bij particulieren wordt direct vastgelegd in de koopovereenkomst.

Voor het afvoeren van hemelwater naar het oppervlaktewater is een WVO-vergunning vereist, dan wel een akkoordverklaring van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

- **Water en waterstaatsdoelen in het bestemmingsplan**

In het bestemmingsplan worden de watergangen als 'Water' bestemd. Voor waterkeringen (kernzone) inclusief de beschermingszones geldt een zogenaamde dubbelbestemming, deze zijn bestemd als 'Waterstaat – Waterkering'.

Conclusie

Geconcludeerd wordt dat het bestemmingsplan geen negatieve gevolgen heeft voor de bestaande waterhuishoudkundige situatie. De waterhuishoudkundig relevante ontwikkelingen voldoen aan de doelstellingen van duurzaam waterbeheer.